

Een uur uit het leven van een jonge Boomvalk *Falco sub-buteo*

Rob G. Bijlsma

Tot mijn vreugde broedde er in 2012 een Boomvalk in de buurt van Wapse, het eerste broedgeval in deze West-Drentse contreien sinds 1994. In de vroege jaren negentig was de Boomvalk nog met 1-2 paren aanwezig op Wapser- en Doldersummerveld, maar die paren brachten in vijf jaar tijd maar één jong tot uitvliegen (Bijlsma 1993). Dat geringe succes kon niet anders betekenen dan dat de soort gedoemd was te verdwijnen (of er zou permanent nieuwe aanvoer van buitenaf moeten zijn). En zo geschiedde: Boomvalk toedeledokie, afgezien van niet-broedende vogels die hier op libellen kwamen jagen (Bijlsma 2012).

De vondst van het nest bij Wapse was toevallig. Ik steek mijn hoofd maar zelden buiten de bossen van het Drents-Friese Woud, dus een boomvalknest in boerenland vinden is niets minder dan een wonder. Dat ik tegen een Boomvalk aanliep, had te maken met het controleren van een sperwernest *Accipiter nisus* in een eikenberkenbosje tegen Wapse aan, een nest waarop de jongen in 2012 aan trichomonas ten onder gingen. Toen ik op 23 juni terugfietste van een controle zag ik vanuit een ooghoek een Boomvalk met een prooi (naar bleek een Spreeuw) in een rechte lijn van me vandaan vliegen. Hé, wat krijgen we nou! Goede kans dat die vogel op weg was naar een nest, al was ik er niet op verdacht dat hij al na een halve kilometer tegemoet werd gevlogen door een lahnende Boomvalk. Prooiovergave! De nieuwe prooidrager keerde terug naar een houtwal met verspreide zomereiken (Foto 1), een wal waar ze ook uit tevoorschijn was gekomen. Een paar dagen later liep ik die wal op mijn gemak af, en vond al snel twee bezette houtduifnesten. Aha, dat boomvalknest kon niet ver zijn, want Houtduiven broeden graag in de nabijheid van Boomvalken (Scholze 1933, Bijlsma 1984, Bogliani *et al.* 1992). En jawel, in de uiterste top van een zomereik zag ik een mooi kraaiennest. Met enige moeite lukte het me op 30 juni daarvan de inhoud te controleren: drie eieren.

Op 27 juli verjoegen het mannetje en vrouwtje op klassieke boomvalkwijze, dat wil zeggen met veel misbaar en vliegkunstig geweld, een jonge Bruine Kiekendief die over de houtwal zeilde. Op het nest ontwaarde ik minimaal twee jongen van naar schatting 21 en 22 dagen oud. Het leek me niet verstandig er nogmaals naartoe te klimmen. Op 2 augustus zag ik 's ochtends en laat in de middag op de voorrand van het nest een onbeweeglijk jong liggen. Van de ouders geen spoor. Was het nest mislukt soms? Dom genoeg verzuimde ik de daaropvolgende dagen een nacontrole te doen. Hoofd alweer bij andere zaken, en te snel geconcludeerd dat dit nest het lot van bijna alle voorafgaande had gevolgd. Totdat ik begin september een mailtje kreeg van Louk Löb, die op dezelfde plek drie luidruchtige Boomvalken had gehoord en een prooi-overgave had gezien. Dat moest wel een paar met jong(en) zijn.

Op 8 september nam ik poolshoogte. Al direct zag ik een Boomvalk op een weidepaaltje zitten, ongeveer 150 m van het nest. Het bleek een jong te zijn, dat opvloog en wat dieper in het boerenland neerstreek op een weidepaaltje op het hoekpunt van een perceel maïs met aan drie zijden zicht op grasland. Daar observeerde ik het jong onafgebroken van 10.30-11.30 uur zomertijd. In dat uurtje vloog het jong vier maal van zijn zitpost op om op 10-60 meter hoogte in totaal vijf vangpogingen op libellen te doen. Vier pogingen waren succesvol; drie libellen at hij uit zijn vuistje op, de vierde werd meegenomen naar het paaltje en daar verorberd. In dat uur kwam bovendien het volwassen mannetje twee maal langs met een libel in zijn poten. Hij werd telkens op grote afstand door het jong opgemerkt en als een speer luid bedelend aangevlogen met snelle oppervlakkige vleugelslag (typische bedelvlucht). Het mannetje, dat stil was komen aanvliegen, ging over het op felle 'kieuw-kieuw-kieuw', wat in combinatie met het gierende lalnen van het jong een behoorlijke commotie opleverde dat van heinde en verre te horen was. De prooioverdracht vond in de lucht plaats, van klauw naar klauw. Geen van beide keren liet het mannetje de prooi vallen, iets wat ze met gewervelde prooien meestal wel doen (Tinbergen 1932). Deze libellen werden door het jong uit het vuistje opgegeten. Opmerkelijk genoeg bleef het jong na terugkeer op zijn zitpost hardnekkig 'kjuw-kjuw-kjuw' roepen, eerst luidkeels, later zachter maar duidelijk hoorbaar over honderden meters (het was bijna windstil). Dat duurde bij elkaar 17 minuten.

Foto 1. Zicht op de broedlocatie van de Boomvalk bij Wapse (eikenwal met ondergroei), 8 september 2012 (Foto: Rob Bijlsma); het graslandperceel fungeerde als jachtterrein voor het uitgevlogen jong. *View of the breeding site of a Hobby near Wapse, 9 September 2012.*

Een derde libel ving het adulte mannetje terwijl hij werd achtervolgd door een Zwarte Kraai. Ogenschijnlijk en passant grabbelde hij die libel uit de lucht, ontdeed hem van zijn vleugels en snackte hem naarbinnen, onderwijl de kraai ontwijkend en hoog koers zettend naar het aangrenzende beekdal waar de vlucht overging in een stootduik. Kort daarop wolften er honderden Kieviten en Spreeuwen omhoog, maar succesvol was de Boomvalk niet getuige het 'lege' silhouet dat kort daarop boven de horizon uitkwam.

Het jong had ondertussen niet stilgezeten, want hij was in een rechte lijn op een langsvliegende jonge Torenvalk afgevolgen die hij bedelend achtervolgde. Na die tot mislukken gedoemde actie keerde het jong terug op zijn paal en kort daarop verdween hij uit zicht achter een bomenrij. In de daaropvolgende dagen verslechterde het weer, waren boeren bezig met hooien of binnenhalen van hooi en kreeg het gemaaide graslandperceel enkele paarden te verwerken. Het paar noch hun jong kreeg ik onder ogen. Ik vermoed dat ze ervandoor waren gegaan, op weg naar warmere streken.

De jonge valk moet op die achtste september ongeveer 64 dagen oud zijn geweest, bij benadering een maand vliegvlug. Zo oogde hij ook: nog iets afgeronde vleugels, roomgelige wangvlekken, dubbele nekvlek lichtgestreept, licht voorhoofd en lichtgele broekveren, maar verder goed vliegvaardig (ook het landen op de paal ging moeiteloos) en behoorlijk behendig in het vangen van libellen (vier van de vijf pogingen succesvol). Toch werd hij nog gevoerd door het mannetje (het vrouwtje heb ik niet gezien, maar Louk Löb zag een dag eerder nog drie vogels; omdat ik geen aanwijzingen heb dat er meer dan één jong is uitgevlogen, of althans nog in leven was op 8 september, zou op die dag ook het vrouwtje nog aanwezig kunnen zijn geweest).

Summary

Bijlsma R.G. 2012. Behaviour of a fledgling Hobby *Falco subbuteo*. De Takkeling 20: 148-151.

After an absence of 17 years, a Hobby pair was recorded breeding again in western Drenthe, this time in farmland (rather than heathland, where the species used to breed in the early 1990s). On 8 September 2012, a fledgling was observed for an hour (10.30-11.30 h summer time). The age of the bird by then was estimated at 64 days. It was sitting on a post in grassland, some 150 m from the nest site in an oak in a hedgerow. During four sallies, it attempted to capture five dragonflies (four times successful; three were eaten on the wing, one on the post). The adult male twice delivered a dragonfly, which were transferred to the young in the air claw to claw and then eaten on the wing; prey transfer was a highly vocal affair. The young Hobby also approached a passing juvenile Kestrel *Falco tinnunculus*, which was pursued for some distance with rapid, shallow wing beats whilst persistently begging. After the first prey transfer from the male, and having returned to the sitting post, the young softly called 'kjuw-kjuw-kjuw' without interruption for 17 minutes.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1984. Over de broedassociatie tussen Houtduiven *Columba palumbus* en Boomvalken *Falco subbuteo*. *Limosa* 57: 133-139.
- Bijlsma R.G. 1993. Zes, vijf, drie, twee, nul, of: de teloorgang van twee broedsels van Boomvalken *Falco subbuteo*. *Drentse Vogels* 6: 37-50.
- Bijlsma R.G. 2012. Lahnen. In: *Mijn Roofvogels*: 165-168. Atlas/Contact, Amsterdam.
- Bogliani G., Tiso E. & Barbieri F. 1992. Nesting association between the Woodpigeon (*Columba palumbus*) and the Hobby (*Falco subbuteo*). *J. Raptor Res.* 26: 263-265.
- Scholze W. 1933. Ein Beitrag zur Fortpflanzungsbiologie des Baumfalken (*Falco s. subbuteo* L.). *J. Ornithol.* 81: 377-387.
- Tinbergen N. 1932. Beobachtungen am Baumfalken (*Falco s. subbuteo* L.). *J. Ornithol.* 80: 40-50.

Adres: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl